

УДК 338.4

О. О. Масляєва,
викладач, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

O. Maslyayeva,
lecturer, Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

THE COMPETITIVENESS OF DAIRY ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Проаналізовано сутність євроінтеграційних процесів, які стали невід'ємною ознакою та напрямом розвитку аграрного сектора економіки України. Першочергового значення при цьому набула взаємообумовлена діяльність держави та господарюючих суб'єктів, спрямована на забезпечення продовольчої безпеки та комплексний підхід при плануванні розвитку територій. Висвітлено формування конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі в умовах євроінтеграції. Виокремлено основні проблеми забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності їх продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Визначено методику оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, яка зводиться до встановлення його ринкової частки, ефективності виробничо-збутової діяльності, фінансового становища, критеріїв конкурентоспроможності його продукції. Зважаючи на підходи до визначення і класифікації чинників конкурентоспроможності, сформовано сукупність чинників впливу на конкурентоспроможність підприємств молокопереробної галузі в умовах євроінтеграції.

The essence of European integration processes, which have become an integral feature and direction of development of the agricultural sector of Ukraine. Priority thus acquired interrelated activities of the state and businesses, aimed at ensuring food security and integrated approach to development planning. Deals with the formation of the competitiveness of companies in the dairy industry integration. The basic problem of providing a sufficient level of competitiveness of their products both in domestic and foreign markets. Determined method evaluation of the company, which is to establish its market share, efficiency of production and sales activities, financial situation, criteria of competitiveness of its products. Given the approaches to the definition and classification of factors of competitiveness, formed a set of factors affecting the competitiveness of enterprises milk-processing industry in terms of European integration.

Ключові слова: Євроінтеграційні процеси, молокопереробні підприємства, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, ринок, якість продукції.

Keywords: European integration process, milk processing enterprises, competitiveness, competitive advantage, market, product quality.

ВСТУП

Адаптація вітчизняного аграрного сектора економіки до умов та вимог Європейського союзу є складним і суперечливим проце-

сом. Внаслідок природних та економічних особливостей галузі сільського господарства, його тривалою внутрішньою і зовнішньою відірваністю від розвинутих європейсь-

ких країн, суттєвих розбіжностей між Україною та ЄС у визначенні пріоритетів державної аграрної політики продовжуються наукові дискусії про доступні євроінтеграційні перспективи вітчизняного агропромислового комплексу.

Розвиток інтеграції на європейському рівні є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві. Європейські орієнтири надають аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкривають нові можливості для відродження сільського господарства, створюють додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання конкурентоспроможності суб'єктів агропродовольчого ринку і ринку молочної продукції зокрема, формування механізмів досягнення конкурентних переваг, а також обґрунтування пріоритетних напрямів державної політики у цій галузі знайшли своє відображення в працях В. Андрійчука, П. Гайдучький, А. Желєзняк, М. Ільчук, Д. Оборонько та ін. Незважаючи на всебічне висвітлення проблеми конкурентоспроможності у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі, потребують обґрунтування теоретичні підходи до особливостей, чинників впливу та засад зміцнення конкурентоспроможності підприємств молоко-переробної галузі в умовах євроінтеграції, інструменти ефективного механізму забезпечення цього процесу. Їх зусиллями створений теоретико-методологічний фундамент дослідження даної проблеми, вирішено ряд її методичних та прикладних аспектів щодо інвестиційного, інноваційного, технологічного, ринкового та державного спрямування конкурентоспроможності підприємств галузі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є висвітлення формування конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі в умовах євроінтеграції.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У науковій літературі під конкурентоспроможністю підприємства розуміють його здатність отримувати конкурентні переваги на ринку порівняно з іншими підприємствами. Водночас існують особливості у характеристиках поняття конкурентоспроможності суб'єкта первинної ланки економіки, зумовлені

видом його економічної діяльності чи сферою господарювання. Відповідно до цього поняття "конкурентоспроможність молокопереробного підприємства" доцільно трактувати, як його здатність вести економічно ефективну діяльність, збільшуючи свою частку на ринку, задовольняючи потреби споживачів у якісній та безпечній продовольчій продукції з дотриманням європейських санітарних і ветеринарних стандартів [3].

Методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства зводиться до визначення його ринкової частки, ефективності виробничо-збутової діяльності, фінансового становища, критеріїв конкурентоспроможності його продукції. Причому методи, описані у вітчизняній та іноземній економічній літературі, мають свої особливості. Зокрема вітчизняні науковці вивчають окремі складові конкурентоспроможності, досліджують експортний потенціал, економічну ефективність та господарську діяльність окремого підприємства. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності, наведені в зарубіжній економічній літературі, характеризуються більшою розмаїтістю підходів, застосуванням ширшого методологічного інструментарію аналізу економічної ситуації всередині підприємства і навколишнього середовища [2]. Послідовність проведення оцінки конкурентоспроможності молокопереробного підприємства в умовах євроінтеграції повинна поєднувати ці підходи та базуватись на аналізі конкурентного середовища, вивченні окремих критеріїв конкурентоспроможності та розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства (рис. 1).

Особливу увагу під час оцінки конкурентоспроможності варто приділити вивченню об'єктивних явищ або процесів, які мають прямий вплив на формування конкурентних переваг підприємства. Зважаючи на підходи до визначення і класифікації чинників конкурентоспроможності, сформовано сукупність чинників впливу на конкурентоспроможність підприємств молокопереробної галузі в умовах євроінтеграції (рис. 2).

Згідно із цим, чинники конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі об'єднані у три групи: макроекономічні, які не підлягають безпосередньому впливу суб'єктів ринку молочної продукції, а визначаються державною політикою і ринковим середовищем у країні; мезорівня, які мають прямий вплив на ефективність функціонування молокоперероб-

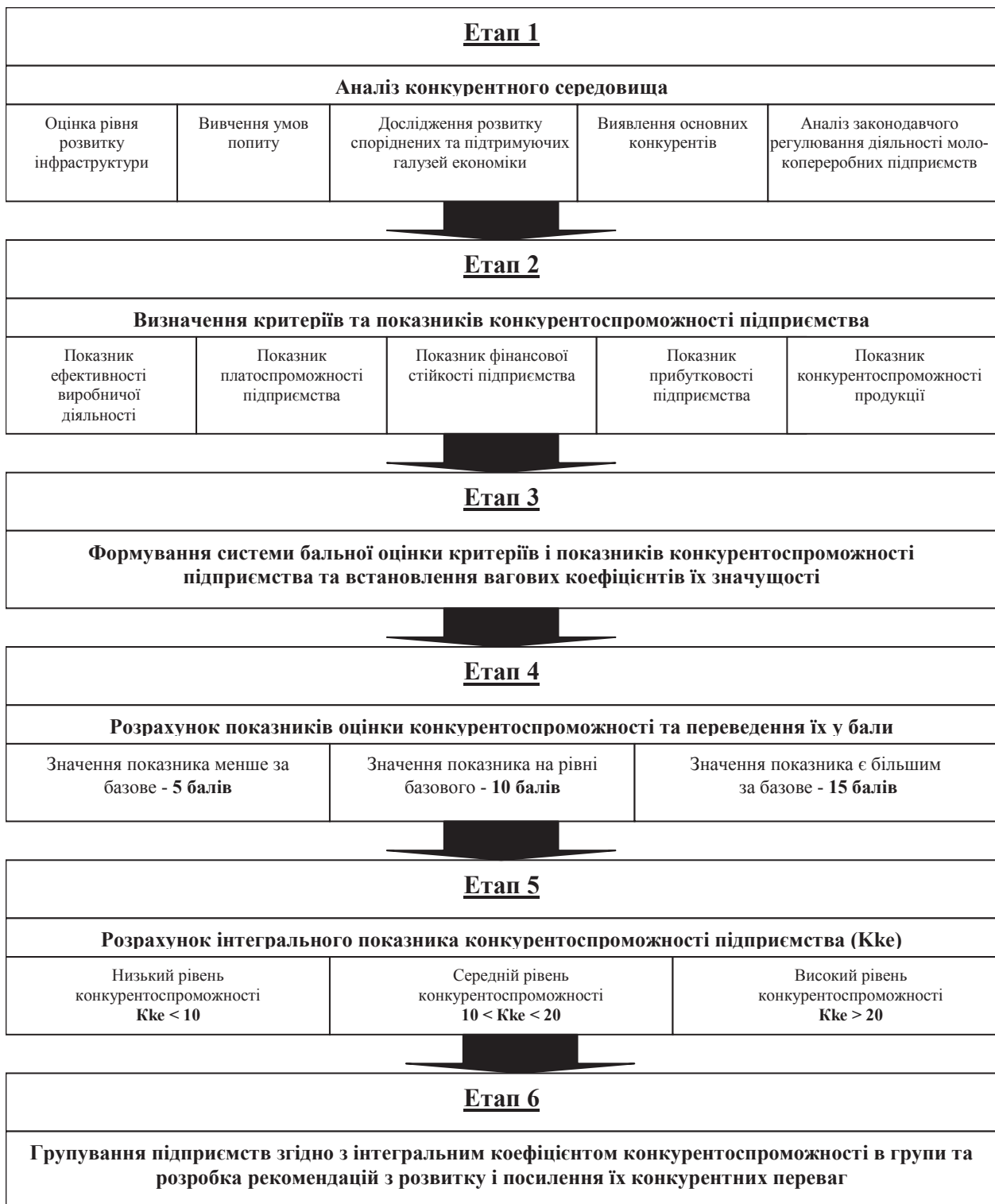

Рис. 1. Проведення оцінки конкурентоспроможності молокопереробного підприємства за етапами

ної галузі; мікрорівня, які формуються безпосередньо суб'єктами ринку молочної продукції [4].

З огляду на загрози, які стоять перед підприємствами молокопереробної галузі за умови поглиблення співпраці в рамках створення зони вільної торгівлі України з ЄС, необхід-

ним є формування механізму забезпечення їх конкурентоспроможності. Серед теоретичних підходів до вивчення засобів забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчих підприємств одним із найперспективніших і дієвих інструментів є агропромислова інтеграція. Інтеграційні структури передбачають пе-

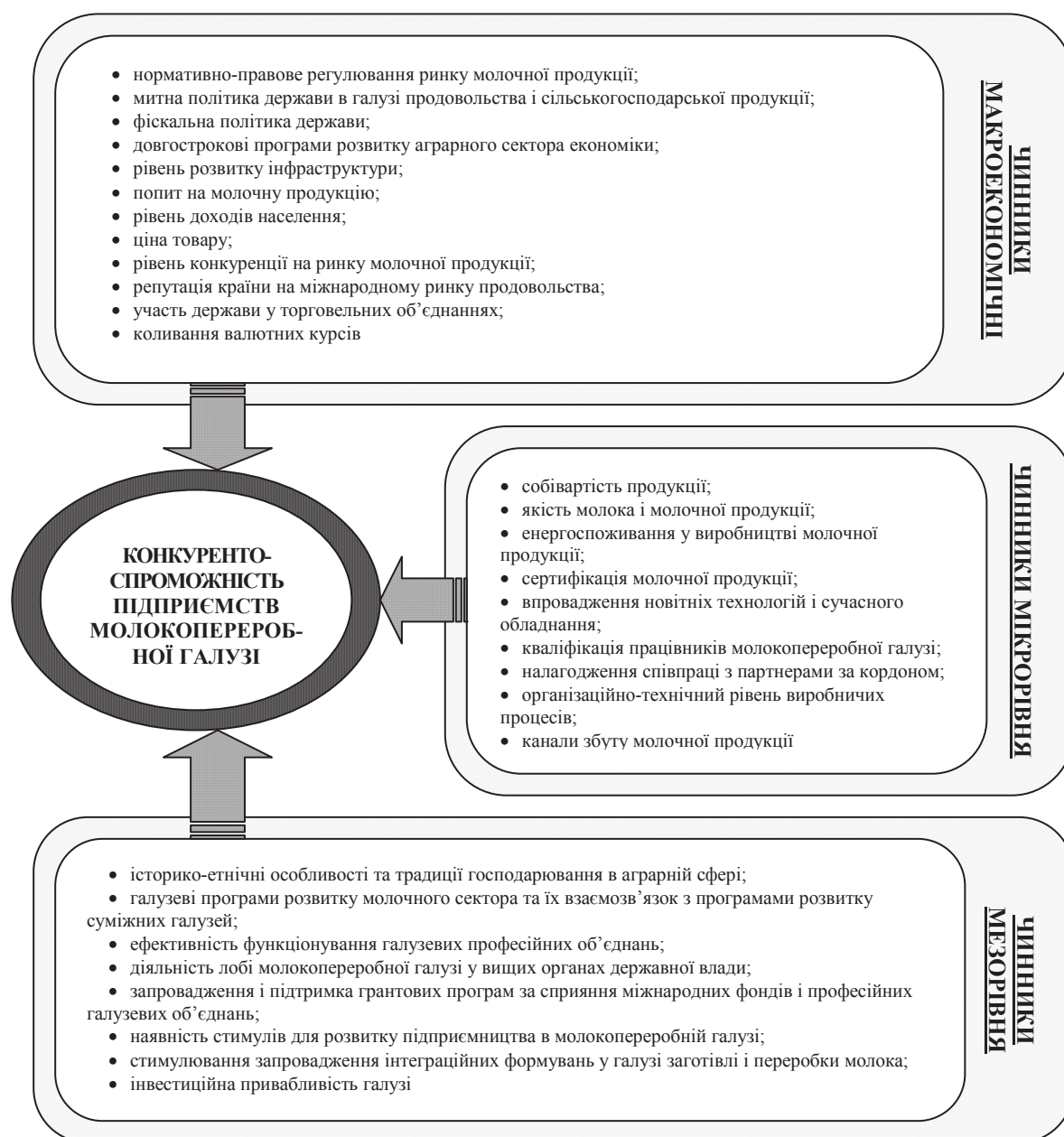

Рис. 2. Типологізація чинників конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі

редусім об'єднання економічних інтересів суб'єктів ринку молочної продукції: виробників, заготівельних організацій, переробних підприємств, торговельних організацій. Ефективними формами таких об'єднань є мережі і кластери. Перевага кластерної форми інтеграційного об'єднання — налагодження зв'язків не тільки між виробниками продукції і переробними підприємствами, а й співпраця з дослідними установами, вищими навчальними закладами, агентствами зі стандартизації, торговельними об'єднаннями, галузевими асоціаціями тощо. Опираючись на досвід зарубіжних країн і теоретичні підходи, обґрунтовано пер-

спективність реалізації основних засад інтегрування і кооперації у формі кластерних структур як перспективного напрямку забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в умовах євроінтеграції [5].

Для успішного розв'язання завдань євроінтеграції агропромисловий комплекс України має достатньо передумов: багатий природно-ресурсний та експортний потенціал, вагомий людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість, збережений уклад сільського життя та багатовікові традиції ведення сільського господарства.

Розвитку конкурентоспроможності продукції, яка є запорукою стабільної діяльності підприємств, сприяє світова практика управління підприємствами, яка спрямована на забезпечення довгострокових переваг шляхом використання унікальних можливостей підприємств. Конкурентні стосунки як механізм взаємодії агентів на ринку задають параметри ринкової економіки, визначають функціональні залежності в системі підприємницьких стосунків, забезпечують розширене відтворення у сфері агропромислового комплексу [4].

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на зовнішніх ринках такі чинники:

- низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи, що проявляється у високій вартості банківських кредитів та позик, нерозвиненості в Україні сфери страхування кредитних та виробничих ризиків;

- нерозвиненість інфраструктури АПК, що призводить до збільшення вартості виробництва, значних втрат продукції під час її транспортування та зберігання;

- недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними;

- низька капіталізація вітчизняних сільськогосподарських підприємств, яка обмежує їх можливості щодо залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу;

- переважно низький рівень спеціалізації функціонуючих господарств — більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств займаються рослинництвом і тваринництвом, виробляючи при цьому 10—20 найменувань продукції;

- недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок в аграрному секторі, що зумовлює незадовільну якість насінневого та племінного матеріалу, обмежує продуктивність сільськогосподарського виробництва;

- недостатня активність державної політики щодо підтримки родючості ґрунтів, яка призводить до збільшення частки ґрунтів, які є непридатними для ведення сільського господарства;

- занепад вітчизняної машинобудівної галузі та обмеженість фінансових можливостей сільськогосподарських виробників;

- фактичне знищення кооперативних традицій [1].

Важливість та актуальність посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку пояснюється підвищенням цін на сільськогосподарську продукцію внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва й використання біологічного палива, що обумовлює збільшення потенційного попиту на вітчизняну продукцію; зростанням попиту в європейських країнах на органічну продукцію, причому ціни на таку продукцію вищі на 20—50 %, а для її вирощення в країнах ЄС використовується лише 3,5 % загальних сільськогосподарських площ; лише 20 % виробленої в Україні аграрної продукції споживається в межах держави, а решту 80 % можна експортувати; експорт сільськогосподарської продукції становить 21 % усього експорту України до країн ЄС, причому країни ЄС є найбільшим імпортером сільськогосподарської продукції у світі [1].

З урахуванням існуючих проблем, а також позитивного зарубіжного досвіду, видається доцільною реалізація заходів у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку за такими основними напрямками: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно зі стандартами ЄС; збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції; налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами; використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку аграрної продукції в напрямі зміцнення конкурентоспроможності АПК.

ВИСНОВКИ

В умовах посилення інтеграційних процесів міжнародного масштабу перед підприємствами молокопродуктового підкомплексу постає проблема забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності їх продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Конкурентоспроможність підприємств молокопродуктового підкомплексу — це здатність суб'єкта господарювання вивчати попит та пропозицію на ринку, виробляти та реалізовувати товари, які є більш привабливими для споживачів, ніж товари конкурентів. На рівень конкурентосп-

роможності фірми в молокопродуктовому підкомплексі найважливіший вплив мають науково-технічний рівень і ступінь удосконалювання технології виробництва, використання новітніх винаходів і відкриттів, впровадження сучасних засобів автоматизації виробництва. Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, слід звернути увагу на поліпшення якості продукції і форми організації виробництва. Проблема євроінтеграції України є однією із найбільш важливих задач подальшого розвитку економіки. Розширення та поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків забезпечується адаптацією до законодавства країн ЄС. Регулювання обсягів імпорту харчових продуктів можливе через застосування змінних митних ставок і зборів із застосуванням коригувальних коефіцієнтів із одночасним стимулюванням імпорту сучасного обладнання через встановлення пільгових митних ставок та зборів для підприємств, що здійснюють таке ввезення.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2004. — № 3. — С. 29—35.
2. Гайдуцький П.Г. Україна — ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Джерело тижня — 7 червня 2013 року. — Режим доступу: <http://agroconf.org/content/gayduckiyukraina-es-problemy-integracii>
3. Желєзняк А.М. Виробництво і реалізація молока і молокопродуктів: аналіз і перспективи / А. Желєзняк // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Спец. вип. 2 (26). — Т. 2. — 2013. — С. 132—137.

4. Ільчук М.М. Прогноз попиту та пропозиції молокопродуктів: продовольче споживання, експорт та обсяги виробництва / М.М. Ільчук // Аграрна наука і освіта. — 2010. — № 3—4. — Т. 4. — С. 106—111.

5. Оборонько Д.М. Роль інтеграційних і коопераційних процесів у підвищенні конкурентоспроможності підприємств молокопродуктового підкомплексу Миколаївської області на зовнішньому ринку / Оборонько Д.М. // Таврійський науковий вісник: Збірник наукових праць ХДАУ. Вип. 60. — Херсон: Айлант. — 2008. — С. 274—281.

References:

1. Andriychuk, V.H. (2004), "The internal structure of agricultural markets: theoretical methodological aspect", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 29—35.
2. Hajduts'kyj, P. (2013), "Ukraine — EU: Integration problems", *Dzherelo tyzhnia*, available at: <http://agroconf.org/content/gayduckiyukraina-es-problemy-integracii> (Accessed 20 Jan 2016).
3. Zheliezniak, A.M. (2013), "Production and sales of milk and dairy products: Analysis and Perspectives" *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia. Spetsial'nyj, vypusk 2*, vol. 2, pp. 132—137.
4. Il'chuk, M.M. (2013), "Forecast demand and supply of milk, food consumption, exports and production" *Ahrarna nauka i osvita*, vol. 4, pp. 106—111.
5. Oboron'ko, D.M. (2008), "The role of integration and cooperation processes in enhancing enterprise competitiveness of milk sub Mykolayiv region on the international market", *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk: Zbirnyk naukovykh prats' KhDAU*, vol. 60, pp. 274—281.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2016 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"